

Makale / Article

“Bizden Değildir/لَيْسَ مِنَّا” Formatındaki Hadisler ile Bunların Anlamına Dair Bazı Mülahazalar

Mustafa Taş*

Özet

Hiz. Muhammed'in (s.a.v.) doğru bir şekilde anlaşılması için hadislerinin doğru ve sahih bir şekilde anlaşılması gerekmektedir. Bu nedenle hadis, müslümanların her zaman en önde gelen çalışma alanlarından birisi olmuştur. Nitekim Resûlullah'ın hadisleri, ayrıntılarına dikkat edilmeye çalışılarak âlimler tarafından çeşitli açılardan incelenmiş ve bazı başlıklar altında tasnif edilmiştir. Hiz. Peygamber'e verilen mucizelerden birisi de az sözle çok mana (cevâmi'u'l-kelim) ifade etmesidir. Resûlullah'ın konuşmalarında, sade, samimi, gösterişten uzak edebî bir dil kullanması muhataplarını etkileyen önemli etkenlerden birisi olmuştur. O, insanlara bazı durumların vehâmetini göstermek, onları bazı şeylere karşı uyarmak maksadıyla çeşitli ifadeler kullanmıştır. Bu uyarı cümlelerinden birisi de “bizden değildir/لَيْسَ مِنَّا” şeklinde vârid olmuştur. Bu çalışmada Hiz. Peygamber'in hangi durumlar için bu ifadeyi kullandığı araştırılmıştır. Mezkûr ifade tarzının ibadet, ahlâk, itikad, teşebbüh ve temizlik konularında olduğu tespit edilmiştir. Zikri geçen ifade “Bizim sünnetimizden, yolumuzdan, ahlâkımızdan, müslümanın taşması gereken vasıflardan değildir” şeklinde te'vil edilmiştir. Diğer taraftan bahsi geçen tabirlerin sakındırma ve korkutmak için söylendiği, kişinin dinden çıkıp, küfre düşeceği anlamına gelmediği belirtilmiştir. Çalışmada öncelikle mezkûr ifade temel hadis kaynaklarında araştırılmış, daha sonra tespit edilen hadisler uygun başlıklar altında yer almıştır. Hadislerin nasıl yorumlandığı ile ilgili olarak da hadis şerhlerine başvurulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Hadis, sünnet, terđib-terhîb, şerh, te'vil.

* Dr. Öğr. Üyesi, Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Temel İşlam Bilimleri,
mustafa.tas@firat.edu.tr, orcid: 0000-0001-9730-3291.

Ahādīth in The Format “Not One Of Us” / “لَيْسَ مِنَّا” and Some Considerations on Their Meanings

Abstract

The right interpretation of the Prophet Muhammad (pbuh) and the right interpretation of his ahādīth are closely connected. This is why Muslims have always considered the hadīth to be one of the most important subjects to study. In reality, scholars have investigated the Prophet of Allah’s utterances from a variety of perspectives, striving to pay attention to their minute aspects, and have been categorized under a few topics. One of the miracles bestowed upon the Prophet was his ability to convey several meanings in a limited number of words (*jawāmi ‘u’l-kalim*). The fact that the Messenger of Allah used a plain, sincere and non-pretentious literary language in his speeches was one of the important factors affecting his interlocutors. He conveyed the seriousness of some circumstances and cautioned people against doing certain things using a variety of terms. One of these warning phrases is “he is not from us.” In this study, it was looked at when the Prophet made use of this term. It has been determined that this expression style is about worship, morality, belief, temptation and cleanliness. The phrase mentioned is interpreted as “It is not one of our sunnah, our way, our morals, and it is not one of the qualities that a Muslim should have.” On the other hand, it has been claimed that such terms are used to scare and warn people rather than to indicate that they would abandon their faith. In the study, first of all, the aforementioned expression was searched in the main hadīth sources, and then the hadīths that were determined were included under the appropriate titles. On how to read the *hadīths*, *hadīth* commentaries were examined.

Keywords: *Hadīth*, *sunnah*, *al-targhīb-al-tarhīb*, commentary, interpretation.

Giriş

Yüce Allah, cinleri ve insanları kendisini tanımaları ve kulluk etmeleri için yaratmıştır.¹ Allah'a kulluk, onun emir ve yasaklarını yerine getirmekle gerçekleşir. O, emir ve yasaklarını, göndermiş olduğu kitap ve peygamberleri aracılığıyla bildirmiştir. Allah Teâlâ, Hz. Peygamberi bize örnek göstererek onu model almamızı emretmiştir.

Âlimler hadisleri çeşitli açılardan tasnif etmeye çalışmışlardır. Allah Resûlünün söz ve davranışları en ince ayrıntısına kadar tespit edilmiştir. Hz. Muhammed'in tebliğ usûlünden biri de özlü sözlerle (cevâmi'u'l-kelim) konuşmasıdır. Az, öz kelime ve cümlelerle maksadı anlatmak, yerinde ve zamanında konuşmak kabiliyeti kendisine verilmiştir.² O, konuşmalarında uzun uzun anlatma yerine kısa ve özlü ifadelerle muhataba etkin bir şekilde hitapta bulunmuştur. Bunun yanında muhatabın durumunu da dikkate aldığı gözden uzak tutulmamalıdır.

Hz. Peygamber bağlayıcı ve zarûrî olmadığı halde iyi olan davranış ve ibadetleri teşvik edici ifadeler kullandığı gibi bunların zıddı söz konusu olduğu zaman da caydırıcı, engelleyici ifadeler kullanmıştır.³

Hadisler içerisinde "Bizden değildir" formunda nakledilen bazı rivayetlerin olduğu dikkat çekmektedir. Bu nedenle Allah Resûlü'nün hangi hususlar hakkında ve niçin bu şekilde bir ifadeyi kullanmıştır şeklinde bazı soruların cevap bulması maksadıyla böyle bir çalışma yapılmasına karar verilmiştir. Çalışmada öncelikle bu hadisler tespit edilmiş daha sonra şerhlerden hareketle hadisler hakkında yapılan yorumlara yer verilerek hadislerin nasıl anlaşıldığı üzerinde durulmaya çalışılmıştır.

Bu çalışmanın, hadis edebiyatı içerisinde alfabetik tasnif ve konulu hadisle yakın ilişkili olduğu söylenebilir. Hadis edebiyatı mahsullerinden kolayca yararlanma ihtiyacı müellifleri yeni arayışlara zorlamıştır. Okuyucu için en kolay tertip olma niteliği taşıyan alfabetik (ale'l ahruf) sistem, hadis edebiyatındaki yerini merfû ve kavli hadis metinleri için hicrî 10. asırda almıştır.⁴

Hicrî 5. asır başlarına kadar (miladî 11. asır) hadis kitaplarının yazılışında genellikle iki metod uygulanmıştır. Bunlar ya *Kütüb-i sitte* ve benzeri musannef grubuna giren eserlerde olduğu gibi konularına göre (ale'l-ebvâb) düzenlenmiştir

1 Zariyât, 51/56.

2 Fikret Karaman, *Sünnetin Işığında Tebliğ ve Davet* (Ankara: DİB. Yayınları, 2007), 237.

3 Hayreddin Karaman, "Asr-ı Saadette Resûlullah'ın Davranışlarının Bağlayıcılığı", *Bütün Yönleriyle Asr-ı Saadet'te İslâm* (İstanbul: Ensar Neşriyat, 2007), 1/299.

4 İsmail Lütfi Çakan, *Hadis Edebiyatı* (İstanbul: İFAV, 2008), 166.

ya da *Müsned* ve *Mu'cem* grubuna giren eserlerde olduğu gibi râvilerine göre (ale'r-ricâl) tertip edilmiştir. Ebû Abdullâh Muhammed b. Selâme b. Ca'fer el-Kudâî (öl. 454/1062) ilk defa üçüncü bir metod denemiştir. *Şihâbu'l-ahbâr* isimli eserini hadis metinlerinin ilk kelimelerinin özelliklerine göre tertip etmiştir. Bu, alfabetik tasnife dönüşecek olan bir tasnif şeklinin ilk denemesi olarak değerlendirilmiştir. Kudâî'nin on yedi bölüm halinde ilk kelimeleri ortak özellik arz eden kısa lafızlı hadislerden gruplaştırdığı eserindeki başlıklardan biri de “ليس” ile başlayan hadislerdir.⁵

Hız. Peygamber'in “bizden değildir/مِنَّا” şeklinde kullanmış olduğu ifadelerin terhib (sakındırma) hakkında olduğu söylenebilir. Resûl-i Ekrem'in iyiye, hayra, fazilete ve güzel ahlâka teşvik etmek, kötülükten ve ahlâksızlıktan sakındırmak için söylediği hadislerde terhib ve terhib terimleri geçmemekle birlikte bu maksatla daha çok “rağabe” ve “rahebe” ile türevleri kullanılmıştır. Kur'an'da ve hadislerde mevcut terhib ve terhiblerde teşbih, temsil, mecaz, istiare gibi sanatlarla, kıssa ve mesel gibi formlara başvurulduğu yahut “Allah sever, Allah buğzeder”; “küfürdür”; “cennetliktir, cehennemliktir, cennet vâcip olur, cehennem vâcip olur”; “bizden değildir, iman etmiş sayılmaz”; “veyl olsun, lânet olsun” gibi değer hükümleri taşıyan ifadelerle konuların anlatıldığı, genellikle emir ve nehiylerin bir ödül veya ceza ile birlikte zikredildiği görülür. Terhib ve terhib üslûbu çoğu zaman belli başlı ibadetler, mev'iza, fezâilü'l-a'mâl, âdâb, ahlâk, zühd ve rekâik gibi konularda kullanılır; muâmelât ve ukûbât alanlarında ise bu üslûba daha az başvurulur. Kur'an-ı Kerim'de ve hadislerdeki terhib ve terhibin daima dengeli olduğu, bir müjdenin zikredildiği yerde bir uyarının anlatıldığı görülür.⁶

Terhib ve terhib yollarından biri de güzellik ya da çirkinlik yönünden amellerin zihinlerde yer eden şekillere benzetilmesidir. Bu ya şeriat ya da örf ve âdet cihetinden olur. Bu durumda mutlaka bu iki şey arasında şöyle ya da böyle müşterek bulunan birleştirici bir noktanın bulunması gerekir. Şâri'nin “Şöyle şöyle yapan bizden değildir”, “Bu amel, şeytanların ya da meleklerin işlerindedir” gibi ifadeleri içeren sözleri böyledir.⁷

Konuyla ilgili bir yüksek lisans çalışması yapılmıştır.⁸ Bu çalışmada ilgili

5 Ali Yardım, *Şihâbu'l-Ahbâr Tercümesi* (İstanbul: Damla Yayınevi, 1999), 6.

6 Mehmet Görmez, “Terhib ve Terhib”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV. Yayınları, 2011), 40/508-509.

7 Şah Veliyyullah ed-Dihlevî, *İslâm Düşünce Rehberi*, çev. Mehmet Erdoğan, (Ankara: İmaj Baskı, 2003), 1/361. krş. Dihlevî, *Hüccetullâhi'l-bâliğâ*, thk. Seyyid Sâbık, (Beyrut: Dâru'l-Cil, 2005/1426), 1/202.

8 Recep Unutmaz, *Temel Hadis Kaynaklarında “Bizden Değildir” Formatıyla Gelen Hadisler*, (İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2010).

hadisler bazı başlıklar altında toplanmış ve sened tenkidi yapılmıştır. İçerik ve şekil açısından çalışmamızda bu tezden yararlanılmıştır. Bizim çalışmamızda sened tenkidine yer verilmeyip konuyla ilgili olarak çalışmanın bulgularından faydalanılmıştır. Konu hakkında bir de makale olduğu tespit edilmiştir. Çalışmada konuyla ilgili hadisler başlıklar altında araştırılmıştır.⁹

Hz. Peygamber'in zikri geçen ifadesinin bir bütünlük içerisinde araştırılıp ortaya konulmasının önemli olduğu düşünülmüştür. Başlıklar altında tasnif edilen bu hadisler, klasik ve çağdaş yorumlarla değerlendirilmeye çalışılmıştır. Hadislerin de bir bütünlüğünün olduğu ve bu bütünlük içerisinde ancak bunların doğru anlaşılabilceği unutulmamalıdır. Neticede bu konu hakkında yapılacak her bir çalışmanın alana bir katkı sunacağı düşünülmüştür. Nitekim yorum faaliyeti sübjektif bir eylem olup, ifadeleri yorumlamadaki bakış açıları farklılık gösterebilecektir. Ayrıca rivayetlerin bağlamı da bu tarz çalışmalarla ortaya konulabilecektir.

Konuyla ilgili bu girişten sonra aşağıda Hz. Peygamber'in hangi durumlar hakkında "Bizden değildir/مِنَّا" şeklinde kullanmış olduğu hadisler tespit edilmeye çalışılmıştır. Bu hadisler tespit edildikten sonra hadislerin ifade ettiği anlam çerçevesinde başlıklar oluşturulmuştur. Bu bağlamda yirmi başlık altında konular tasnif edilmiştir. Daha sonra şârihlerin yorumlarına yer verilmiştir.

1. Sünnetten Yüz Çevirmek

Enes'den (ra) (ö. 93/711-12) rivayet edildiğine göre bir gün üç kişi Hz. Peygamber'in eşlerine gelerek onun ibadet hayatını sorarlar. Resûlullah'ın ibadetlerine dair ayrıntıları öğrenince bunları kendi hayatları ile mukayese edip az bularak, "Biz kim, Peygamber kim! Allah, Peygamberinin geçmiş ve gelecek bütün günahlarını bağışlamıştır" derler. Dolayısıyla daha fazla ibadet etmeleri gerektiğine karar verirler. İçlerinden biri geceleri daima namaz kılacağını, diğeri her gün oruç tutacağını, öteki ise hiç evlenmeyeceğini söyler. Onların bu sözlerini işiten Allah Resûlu, "Şöyle şöyle diyenler siz misiniz? Allah'a yemin ederim ki ben aranızda Allah'tan en çok korkan ve ona en bağlı olanım. Bununla beraber bazen oruç tutarım, bazen de tutmam. Namaz kılarım, bazen de uyurum ve kadınlarla da evlenirim. Her kim benim sünnetimden yüz çevirirse benden değildir." buyurur.¹⁰

9 Emrah Kandemir, "Kütüb-i Sitte Hadislerinde Geçen 'Leyse Minnî/Minnâ' İfadeleri Üzerine Mütalaa", *Hikmet Yurdu Düşünce - Yorum Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi*, Yıl: 14 C: 14, Sayı: Temmuz - Aralık, 2021/2.

10 Buhârî, *el-Câmi'u'l-müsnedü's-sahîhu'l-muhtasar min umûri Resûlillâhi sallallahü 'aleyhi ve sellem ve sünenihî ve eyyâmih*, thk. Şu'ayb Arnaût vd., (Beyrut: er-Risâletu'l-âlemiyye, 1432/2011), "Nikâh", 1 (No. 5063); Müslim b. el-Haccâc, *Sahîhu Müslim*,

Hız. Peygamber'in "sünnetim" ifadesinden kastı onun ortaya koymuş olduğu "örnek yaşam tarzı" ve "rehberlik"tir. Bu hayat tarzının içerisinde; onun sözleri, fiilleri (uygulamaları) ve takrîrleri (onayları) de girmektedir. Onun sünneti, onun hayatındaki ideal bir yaşam tarzını simgelemektedir. Bu açıdan Hız. Peygamber'in sünnetine tâbi olmak, İslâm'ı doğru bir şekilde yaşayabilmek için gereklidir. Bundan dolayıdır ki Allah Teâlâ, Resûlu'ne uyulmasını emretmektedir: "De ki: "Eğer Allah'ı seviyorsanız bana uyun ki, Allah da sizi sevsin ve günahlarınızı bağışlasın. Çünkü Allah çok bağışlayandır, çok merhamet edendir."¹¹ Allah Teâlâ, Peygamber'e uyulmasını emretmiş, çünkü Peygamber'e itaat Allah'a itaat kabul edilmiştir.¹²

Sünnet, Peygamber ufku, müslümanca yaşama sanatı, müslümanın rehberi, müminin estetiği olarak değerlendirilmiştir. Sünnet, Hız. Peygamber'in adâbı ve Kur'an ahlâkıdır.¹³ Onunla Yüce Allah'ın hak dini tebliğ etmesi ve ona insanlığa rehberlik yapması için gönderdiği Nebi'nin seçmiş olduğu yol kastedilir. Allah'ın dinini anlama ve onu hayattaki bütün işlere uygulamada teorik ve pratik olarak Hız. Peygamber'in getirmiş olduğu Nebvî yöntem demektir. Bu yöntem, ibadet ve zühd hususunda ashabından aşırı giden bazıları için ikaz ettiğinde, Nebi'nin yüz çevirmekten sakındırdığı şeydir.¹⁴

"Benim sünnetimden yüz çeviren benden değildir." Burada sünnetten maksat, yol olup farzın karşılığı olan değildir. Bir şeyden yüz çevirmek ise ondan uzaklaşım başkasına yönelmektir. Yani benim yolumu terk edip başkasının yolunu izlemeye koyulan kimse benden değildir. Peygamberin yolu müsamahakâr hanifliktir. O, oruç tutabilme gücünü bulmak için yemek yemiş, şehvetini kırmak, nefsinin iffetini korumak ve neslini çoğaltmak için de evlenmiştir. "Benden değildir" buyruğundan maksat, eğer sünnetten yüz çevirmek bir tür tevilde bulunmak sureti ile ortaya çıkmışsa bunu yapan mazur görülür. Bu durumda "benden değildir" benim yolum üzere değildir, anlamına gelir. Böyle bir kimsenin dinden çıkması söz konusu olamaz. Eğer kendisinin amelinin daha çok tercih edilmesi gerektiği inancına götürecektir şekilde bir yüz çevirme ve kibirlenme sonucu ortaya çıkmışsa bu durumda "benden değildir" buyruğu "benim dinim üzere değildir" anlamına gelir. Çünkü böyle bir inanca sahip olmak bir çeşit küfürdür.¹⁵

---

thk. Ahmed Zehve-Ahmed İnâye (Beyrut: Dâru'l-kitâbi'l-Arabî, 2013/1433), "Nikâh" 1 (No. 1401).

11 Âli İmrân, 3/31.

12 Heyet, *Hadislerle İslâm* (Ankara: DİB. Yayınları, 2013), 1/417.

13 Yavuz Köktaş, *Hayata Dair 40 Hadis Yorum* (İstanbul: Rağbet Yayınları, 2013), 9.

14 Yusuf el-Karadâvî, *Sünneti Anlamada Yöntem*, çev. Bünyamin Erul, (İstanbul: Nida Yayınları, 2009), 24.

15 İbn Hacer, Ebû'l-Fazl Şihâbüddîn Ahmed b. Ali b. Hacer b. Muhammed el-Askalânî,

Hadisten anlaşıldığına göre Hz. Peygamber'in ibadet şeklini öğrenen ashabdan bazıları onun ibadetlerini az bulmuşlardır. Onlara göre bunun sebebi, Hz. Peygamber'in günahlarının bağışlanmış olması idi. Dolayısıyla günahları bağışlanmış olan Hz. Peygamber'in fazla ibadete ihtiyacı olmayabilirdi. Ama böyle bir garantileri bulunmayan kendilerinin bağışlanmak için dünyadan el etek çekip kendilerini ibadete vermeleri gerekirdi. Halbuki bu düşünce yanlıştı. Çünkü Hz. Peygamber'in Allah'ın mağfiretine mazhar olması dolayısıyla ibadet ve istiğfarından azaltma yapması söz konusu olamazdı. Zira onun öğretilerine göre ibadet sadece bağışlanmak için değil, kulluğun bir gereği olarak yapılmalıdır. Diğer taraftan, Allah'ın affına sebep olacak korku ve ittika, ibadette aşırılığa gerektiren ve dünyada el etek çekmeyi gerektiren bir husus değildir. Kendi ifadesiyle "Allah'tan en çok korkan ve sakınan" Hz. Peygamber olduğu halde, böyle bir aşırılığa gitmiyor ve bunu asla tasvib etmiyor. Bu memnuniyetsizliğini de "Kim benim sünnetimden yüz çevirirse benden değildir" ifadesiyle dile getirmiştir.¹⁶

2. Vitr Namazı Kılmamak

Büreyde'nin (ra) (ö. 63/682 [?]) rivayet ettiği hadiste Hz. Peygamber şöyle buyurmuştur: "Vitr gereklidir, kim vitir kılmazsa bizden değildir."¹⁷ Bunu üç kere tekrar etmiştir.

Vitr namazı yatsı namazına tabi olup ondan sonra kılınır. Kılınacak namazların en sonu olması efdâldir.¹⁸ Rivayetteki "haktır" lafzı vacibdir, kılınması gereklidir anlamındadır. "Bizden değildir" cümlesi müslüman değildir anlamına gelmez. Bizim sünnetimize uygun davranmış olmaz anlamındadır. Bir vacibin terki ve hatta inkârı, küfrü gerektirmez. Bir farzın inkâr edilmeden ihmali dahi insanı küfre götürmez. Bu rivayet, vitrin vacib olduğunu söyleyen Ebû Hanîfe'nin delilidir. Çünkü "hak" lafzı ile "bizden değildir" şeklindeki tehdit ifade eden sözler, sünnetler için değil asgari vacib için kullanılır.¹⁹

Fethu'l-bâri bi şerhi Sahîhi'l-Buhârî, thk. Abdülaziz b. Abdillâh b. Bâz, (Beyrut: Dâru'l-ma'rife, 1959/1379), 9/105.)

16 İbnü'l-Esir, *Câmi'u'l-usûl*, Tercüme ve şerh: S. Kemal Sandıkçı-Muhsin Koçak, (İstanbul: Ensar Neşriyat, 2008), 1/466-467.

17 Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, thk. Şuayb el-Arnaût, Adil Mürşit vd., (Beyrut: Müessesetu'r-risâle, 2001/1421), 38/127 (No. 23019); Ebû Dâvûd, *Sünen*, thk. Muhammed Muhyiddîn Abdulhamîd, (Beyrut: el-Mektebetu'l-asriyye, ts.), "Vitr", 2 (No. 1419).

18 Halil Güneç, *Büyük Şafî İlmihali* (İstanbul: Yasin Yayınevi, ts.), 206.

19 İbnü'l-Esir, *Câmi'u'l-usûl*, 9/473.

3. Kaderi İnkâr Etmek

Ubâde b. Sâmit (ra) (ö. 34/654) oğluna: Yavrucuğum! İmanın hakikatinin tadına ancak başına gelen bir şey senin hatandan kaynaklanmadığı gibi, yapmış olduğun herhangi bir hata da sana isabet etmiş bir olay değildir şeklinde inanmadıkça varamazsın. Çünkü Resûlullah'ın şöyle buyurduğunu işittim: "Allah ilk önce kalemi yarattı ve ona, 'yaz' dedi. Kalem: Ya Rabbi neyi yazayım? dedi. Allah: 'Kiyamet saatine kadar her şeyin kaderini yaz' dedi. Ubâde b. es-Sâmit: Yavrucuğum! Ben Resûlullah'ın "Kim bunun dışında ölürse benden değildir" dediğini işittim."²⁰

Ebü'l-Muzaffer es-Sem'ânî (öl. 489/1096) kader konusunu anlamanın yolunun, kitap ve sünnetle yetinerek salt akıl ve kıyasa dayanmamak olduğunu ifade etmiştir. Bu konuda kitap ve sünnetle yetinmeyen dalâlete düşer, hayret ve şaşkınlık içinde kalır. Kalbi mutmain olmaz. Çünkü kader, Allah'ın sırlarından biri olup herşeyi bilen ve herşeyden haberdar olan Allah'a ait bir bilgidir.²¹

En büyük iyilik türlerinden biri de hiç şüphesiz kadere imandır. Çünkü insan, âlemi kuşatan ve tek olan tedbîr-i ilâhiyi bu inançla dikkate almış olur. Kim hakıyla kadere inanırsa, gözünü Allah katında bulunan şeylere diker; dünyayı ve orada olan her şeyi O'nun katında olanların gölgesi gibi kabul eder. Allah'ın hükmü karşısında kulların ihtiyaçlarını, aynaya düşen görüntü gibi telakki eder. Bu inanç kişiyi, kudsiyet âleminde bulunan tedbîr-i ilâhinin ahiret hakkında da olsa inkişâfı için son derece hazır bir hale getirir.²²

Hak ehli kaderi kabul eder. Kaderin anlamı, Allah ezelde eşyayı takdir etmiş ve bunların kendisince bilinen zamanlarda ve özel niteliklerde meydana geleceğini bilmiştir. Olaylar bu sebeple onun takdir ettiğine uygun olarak meydana gelir. Ancak Kaderiye bunu inkâr etmiş, kabul etmemiş Allah'ın olayları takdir etmediğini, onlardan önce ilmiyle onları bilmediğini bunlara dair bilgisinin sonradan ortaya çıktığını Allah'ın olayları ancak meydana geldikten sonra bildiğini ileri sürmüşlerdir. Nevevî (öl. 676/1277) kitap, sünnet, ashâbı kirâm'ın selef ve haleften hal ve akd ehlinin icmaından oluşan katî deliller, Allah'ın kaderinin sabit olduğu üzerinde birbirini destekleyip güçlendirmiş durumda olduğunu ifade etmiştir.²³

20 Ebû Dâvûd, "Sünne", 17 (No. 4700).

21 İbn Hacer, *Fethu'l-bârî*, 11/477.

22 Dihlevî, *İslâm Düşünce Rehberi*, 1/243; krş. Dihlevî, *Hüccetullâhi'l-bâliğâ*, 1/126.

23 Nevevî, *el-Minhâc fî şerhi Sahîhi Müslim b. Haccâc* (Beyrut: Dâru İhyâi't-turâsil'l-Arabî, 1392), 1/153, 155.

4. Kadere İsyân Etmek

İbn Mesûd'dan (ra) (ö. 32/652) rivayet edildiğine göre Resûlullah şöyle buyurdu: “Yanaklarına vuran, yakasını paçasını yırtan, câhiliye insanı gibi bağıra çağıra ağıt yakan bizim yolumuzu izleyenlerden değildir.”²⁴

Hadiste geçen davranışlar isyan manası taşımaktadır. Allah'ın kul için takdir etmiş olduğu duruma rıza göstermemek, Allah Resûlü'nden etkileyici bir ifadeyle nakledilmiştir.

Câhiliye inançlarından birisi de bir kimsenin arkasından ağlamak, yas tutmaktır. Resûlullah pek çok hadisinde ölünün arkasından bağırıp çağırarak saç başı yolarak ağlamayı yasaklamış ve en ağır dille yermiştir.²⁵

Kadere inanan bir insan, âlemde gerçek yaratıcının Allah olduğunu kabul eder. Yağmurun belli şartların oluşmasıyla yağacağını bilir. Ancak ona göre yağmurun yağması olayı, tabii sebeplerin bir araya gelmesinin sonucuyla sınırlı değildir. Mümin, görünen sebeplerin ötesine geçerek, yağmuru Allah'ın indirdiğine inanır ve bu yüzden onu rahmet olarak adlandırır.²⁶

Hadiste geçen “bizden değildir” “bizim sünnetimiz ehlinde değildir”, “yolumuza uyarak doğru istikameti bulanlardan değildir” şeklinde açıklanmıştır. Burada toptan dinden çıkma kastedilmemiştir.²⁷ Burada kast edilen bu tür uygulamalardan sakındırmak, korkutmaktır.²⁸

Ehli sünnete göre günahlar nedeniyle tekdir olunmaz. Bu hadiste yanağın zikredilmesi insandaki en şerefli olan yüzüdür. Ona vurarak küçültmek uygun olmaz. Allah cahiliyede yapılan bu uygulamaları kaldırmıştır. Hüzünlü halde de sevinçli hallerde de orta yolu tutmak gerekir; aşırılıklardan uzak durulmalıdır.²⁹

24 Buhârî, “Cenâiz” 38 (No. 1297); Müslim, “İmân” 165; Nesâî, “Cenâiz” 17 (No. 1860).

25 Ali Çelik, “Asr-ı Saadet'te Halk İnançları”, *Bütün Yönleriyle Asr-ı Saadet'te İslâm* (İstanbul: Ensar Neşriyat, 2007), 4/48.

26 Heyet, *Hadislerle İslâm*, 1/603.

27 İbn Hacer, *Fethu'l-bârî*, 3/163; Aynî, *Umdetu'l-kârî*, 8/87; İbnü'l-Mülakkin, *et-Tavdîh li şerhi'l-Câmi'i's-Sahîh*, thk. Dâru'l-felâh li'l-bahsi'l-ilmî, (Dimeşk: Dâru'n-nevâdir, 1429/2008), 9/537; Mâlikî, *el-Mesâlik*, 3/578.

28 İbn Hacer, *Fethu'l-bârî*, 3/163; Keşmirî, *Feyzu'l-bârî*, 3/32.

29 İbnü'l-Mülakkin, *et-Tavdîh*, 9/539.

5. Kur'ân'ı Kerîm'i Teganni ile Okumak

Ebû Hureyre'den (ra) (ö. 58/678) rivayet edildiğine göre Nebî (sas) şöyle buyurdu: "Kur'ân'ı teganni ile okumayan kimse bizden değildir."³⁰

Ulema teganninin manası hususunda ihtilaf etmiştir. Süfyân b. Uyeyne (öl. 198/814), Ahmed b. Hanbel (öl. 241/855) mananın "müstağni kılmak, başka şeye muhtaç kalmamak" olduğunu ifade etmiştir. Şafî (öl. 204/820) "kıraatini hüzünlü yapması ve inceltmesi olduğunu ifade etmiştir. Ebû Cafer et-Taberî (öl. 310/923) onunla istiğna etmek şeklindeki açıklamayı kabul etmeyerek dil ve mana bakımından bunun hatalı olduğunu söylemiştir. Doğrusu bunun sesi güzelleştirmek demek olduğudur.³¹ Diğer bâzılarına göre tegannî, Kur'ân okumakla geçmiş milletlere dâir haberlerden ve eski kitaplardan müstağni kalır manasıdır. Bazıları ise, teganninin meşgul olmak manasına geldiğini; diğerleri fakirliğin zıddı yâni zenginlik demek olduğunu söylemişlerdir. Ahmed Davudoğlu bu manalardan en fazla akla yatanın teganniden, fayda mânâsı kastedilmek olduğunu ifade etmiştir. Yâni bir kimseye Kur'ân fayda vermez, Kur'ân'daki va'd ve vaidler tasdik etmezse, o kimse bizden değildir demektir. Teganniye bu şekilde te'vîl edenler Kur'ân-ı Kerîm'i lâhn ve tercî ile okumayı mekruh sayarlar. Lâhn ve tercî'den murâd sesi boğazda oynatarak nağme ile okumak, Kur'ân-ı Kerîm'i mûsikî kaidelerine uydurmaktır. Kur'ân'ı şarkı makamına koymak olduğu zikredilmiştir. İnsanların çoğunluğu şarkıyı severler. Ancak asıl olan müminin Kur'ân'ı kendi makamına koymak, kalbini onunla temizlemek ve malayaniyi terk etmektir. Kur'ân'la meşgul olmaktır. Kim böyle yapmayı oyun ve eğlence ile meşgul olursa vaktini bu şekilde zayı ederse Kur'ân'ı arka plana atmış olur onu önemsememiş sayılır. İşte o Resulullahın yolunda olmamış sayılır.³² Hz. Enes (öl. 93/711) ile Saîd b. Müseyyeb (öl. 94/713), Hasan-ı Basrî (öl. 110/728), İbn Sîrîn (ö. 110/729), Saîd b. Cübeyr (ö. 94/713 [?]), İbrahim en-Nehâî (ö. 96/714), Abdurrahmân b. Kasım ö. 191/806) ve Abdurrahmân b. Esved (ö. 99/717) lâhn ve tercî ile Kur'ân okumayı kerîh görmüşlerdir. İmam Mâlik'in kavli de budur. Lâhn ve tegannî ile okumayı caiz görenler, Hz. Dâvûd'un okuyuşu ile istidlal ederler. İbn Abbâs'dan (ra) rivayet olduğuna göre, Dâvûd (as) Zebur'u yetmiş makamla

30 Humeydî, *el-Müsned*, thk. Hasan Selim Esed ed-Dârânî, (Dimeşk: Dâru's-Saka, 1996), 1/192 (No. 76); Ebû Dâvûd, "Vitr" 20 (No. 1469). Ayrıca bk. Buhârî, "Tevhîd" 44 (No. 7527); İbni Mâce, "İkâmet" 176 (No. 1337).

31 Mâzerî, *el-Mu'lim bi-fevâ'idü Müslim*, thk. Muhammed eş-Şâzelî Neyfer, (Tunus: Dâru't-Tunusiyye, 1988/1408), 1/459; Nevevî, *el-Minhâc*, 6/79; Ebû Bekir İbnü'l-Arabî, *el-Mesâlik fî şerhi Muvatta*, nşr. Muhammed b. el-Hüseyin es-Süleymânî, Aişe bnt. el-Hüseyin es-Süleymânî, (Dâru'l-garbi'l-İslâmî, 2007/1428), 3/377.

32 Bk. Keşmîrî, *Feyzu'l-bârî 'alâ Sahîhi'l-Buhârî*, thk. Muhammed Bedr, (Beirut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 2005/1426), 1/303.

okur ve okuyuşu ile hastaları cûşu hurûşa getirmiş. Bunlar Resûlullah'ın Kur'ân okumasını tavsif eden Abdullah b. Mugaffel (ö. 59/679) hadîsi ile de istidlal ederler. Hz. Ömer'in (ö. 23/644) dahi lahnlı Kur'ân okumayı caiz gördüğü rivayet olunur. Bazen Ebû Mûsa el-Eşarî'ye: "Bize, Rabbimizi hatırlat!" der; o da lahn-ı teganni ile Kur'ân okumuş. Hattâ bir defa "Kim Kur'ân'ı Ebû Mûsâ gibi teganni ile okuyabilirse, bunu hemen yapsın!" demiştir. Ukbe b. Âmir (ö. 58/678), Kur'ân'ı pek güzel bir sesle okumuş. Hz. Ömer kendisine "Filân sûreyi bana oku!" demiş; o okumuş Hz. Ömer de ağlamış. Abdurrahmân b. Esved, ramazanda mescidleri dolaşarak güzel sesle Kur'ân okuyanları araştırırmış. Tahâvî'nin (ö. 321/933) rivayetine göre, İmam A'zam (ö. 150/767) ile arkadaşları lâhn ile okunan Kur'ân'ı dinlerlermiş.³³

Kur'ân'ın güzel sesle okunması matlubdur. Hatta sesi güzel değilse güzelleştirmeye çalışmalıdır. Bu konuda mûsiki kaidelerinden de istifade edilebilir. Ancak Kur'ân'ın harfleri ve mahreçleri bozulmamalı, gereksiz uzatmalar eğip bükmeler yapılmamalıdır. Bu haram kabul edilmiştir. Dinen matlûb olan, Kur'ân'ı dinleyeni tefekkür, huşu ve hudua sevk edecek tarzda müessir bir eda ile ancak lafızlarını bozmadan okumaktır.³⁴

"Bizden değildir" yani "Sünnet ehlimizden" değildir. Burada dinimizin ehlinde değildir manası çıkarılmamalıdır. "O kimse bizim ahlâkımız, sîretimiz, yolumuz ve usûlümüz üzere değildir" anlamındadır. Çünkü Resûl-i Ekrem'in herhangi bir konuda takip ettiği ve takip edilmesini istediği yol onun sünnetidir. Sünnet ise her mü'min için yolların en güzeli, en hayırlısı ve en faziletlisidir.³⁵

6. Müslümana Silah Doğrultmak

Ebû Hureyre'den (ra) rivayet edildiğine göre Resûlullah (sav) şöyle buyurdu: "Bize silah çeken bizden değildir. Bize hile yapıp bizi aldatan da bizden değildir."³⁶

Müminler, Kur'ân'ı Kerim'de ifade edildiği gibi kardeşirler.³⁷ Silah

33 Ahmed Davudoğlu, *Sahîh-i Müslim Tercüme ve Şerhi* (İstanbul: Işık Yayınları, 2013), 2/1705-1706; İbnü'l-Esir el-Cezerî, *Câmi'u'l-usûl*, 3/625-626.

34 İbnü'l-Esir, *Câmi'u'l-usûl*, 3/626.

35 Aynî, *Umdetu'l-kârî*, 25/182; Kandemir vd., *Riyâzü's-sâlihîn*, 5/150.

36 "حدثنا أبو عاصم أنا ابن عجلان عن أبيه عن أبي هريرة قال قال رسول الله - صلى الله عليه وسلم - : من حمل السلاح علينا فليس مني" Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, 8/288 (No. 4467); Buhârî, "Fiten" 7 (No. 7070); Müslim, "İmân" 164. Ayrıca bk. Ebû Dâvûd, "Büyü" 50; Tirmizî, *Sünenü't-Tirmizî*, thk. Beşşâr Avvâd Ma'rûf, (Beyrut: Dâru'l-garbi'l-İslâmî, 1996), "Hudûd" 26 (No. 1459); İbn Mâce, *es-Sünen*, thk. Şuayb Arnaut vd., (Dâru'r-risâleti'l-alemiyye, 2009/1430), "Ticârât" 36 (No. 2576).

37 Hucurât, 49/10.

karşıdaki kişiyi öldürmeye sebep olan bir alettir. Bu nedenle müslümanların birbirlerine karşı silah gibi tehlikeli aletleri kullanmamaları konusunda hadiste bir uyarının olduğunu söylenebilir. Bu gibi öldürme ve yaralamada kullanılan aletler düşmanlara karşı kullanılır. Müslüman müslümana düşman değil dost ve kardeştir.

Nevevî (ö. 676/1277) bu hadisin şerhinde şöyle bir değerlendirmede bulunmuştur: “Nebi'nin ‘Bize karşı silah taşıyan bizden değildir’ buyruğu sahih bir hadis olup, çeşitli yollardan rivayet edilmiştir. İlim ehline göre “Bizden değildir” ifadesi bizim hidayet yolumuzu izleyerek doğru yolu bulmuş, bizim ilmimize, amelimize ve güzel yolumuza uymuş kimselerden değildir manasında kullanılmıştır. Kişi çocuğuna kendi yolundan başka bir yöne gittiğinde “benden değilsin” dediği gibi bu da bu şekildedir.³⁸

Kim müslümanlarla çarpışmak için onlara silah çekecek olursa onlardan olmaz. Çünkü bu hareket onların yüreğine korku salar. Buna karşılık onları korumak için silah çekmek böyle değildir. Çünkü bu takdirde kişi silahı onların aleyhine değil lehlerine çekmektedir. Hz. Peygamber'in ifadesini “Kim bize silah çekerse İslâm dininden değildir” manasını kastetme ihtimaline rağmen mutlak olarak kullanması, o fiili caydırma ve korkutmada mübalağada bulunmak içindir.³⁹

Süfyân b. Uyeyne (ö. 198/814) böyle bir kişi bizim yolumuz üzere değildir, diye açıklayanların bu açıklamasını hoş görmemiş ve bu söz ne kötüdür demiştir. Yani bu söz nefisleri daha bir etkilesin, böyle bir işe kalkışmaktan daha ileri derecede alkoysun diye onu te'vil etmezdi demektir.⁴⁰

Ehl-i sünnetin ve fukahanın kaidesi şudur: Haksız yere herhangi bir te'vilde bulunmaksızın ve helal de kabul etmemekle birlikte müslümanlara karşı silah taşıyan bir kimse asidir, bundan dolayı kâfir olmaz. Eğer bunu helal kabul ederse kâfir olur. Hadisin te'viline gelince bunun herhangi bir te'vil yapmaksızın böyle bir işi helal kabul eden kişi hakkında olduğu kabul edilir. Böyle bir kişi kâfir olur ve dinden çıkar.⁴¹

7. İktidarın Zulmüne Destek Çıkmak

Ka'b b. Ucre (ra) (ö. 52/672) rivâyet etmiştir: Resûlullah bizim yanımıza geldi. Biz beşi arap, dördü acem dokuz kişiydik. Bunların Resûlullah: “Dinleyin!

38 Nevevî, *el-Minhâc*, 1/109;

39 İbn Hacer, *Fethu'l-bârî*, 12/197; Mâzerî, *el-Mu'lim bi-fevâ'idü Müslim*, 1/306.

40 Nevevî, *el-Minhâc*, 2/108.

41 Nevevî, *el-Minhâc*, 2/109; Kâdî İyâz, *İkmâlü'l-Mu'lim bi-fevâ'id (fi şerhi Şahih)i Müslim*, thk. Yahya İsmâil, (Mısır: Dâru'l-vefâ, 1416/1998), 1/375.

Benden sonra bir kısım idarecilerin geleceğini işittiniz mi? Kim onların yanına girer, onları destekler ve yalanlarını doğru kabul eder onların haksızlıklarında/ zulümlerinde onlara yardım ederse benden değildir. Ben de ondan değilim. Bu kimseler havzın başında bana yaklaşamayacaklardır. Her kim de onların yanına girmez, onlarla ilişki içinde olmaz, onların yaptıkları haksızlıklarında onlara yardım etmez ve yalan söylediklerini de kabul etmezse, o kimse benden, ben de ondan sayılırım. İşte o kimse havzın başında bana yaklaşacaktır” buyurdu.⁴²

İslâm dininde mutlak bir itaat değil de marûf olan şeylerde emir sahiplerine itaat edilir. Zulüm kimden olursa olsun kabul edilmez, bu hususta kimseye de itaat edilmez.

Resûlullah kendisinden sonra zulüm ve haksızlık yapacak olan idarecilerin geleceğini, onların yalanlarını doğrulayan ve haksızlıklarına yardımcı olanların havzına gelemeyeceğini, “o benden değildir, ben de ondan değilim” diyerek onları uyardığı, her kim de idarecilerin yalanlarını tasdik etmez, zulümlerine yardımcı olmazsa havzına nail olacağını, o bendendir ben de ondanım’ diyerek onları müjdelediği rivâyet edilmiştir. Resûlullah kendisinden sonra gelecek idarecilerin yalan konuşacaklarını ve zulmedeceklerini, onların yalanlarını desteklenmemesi ve yaptıkları zulümlere yardımcı olunmaması gerektiğini ifade etmiştir. Zulüm ve haksızlık yapan idarecilere sözleriyle ve filleriyle destek vermeyen kişilerin nail olacakları havz, âhirette Resûlullah’a tahsis edileceği bildirilen çok büyük bir havuzdur. Kıyamet gününde diğer peygamberlerin de havzlarının bulunacağını, onlar havzın başına gelecek ümmetlerinin çokluğu ile övüneceklerini, Hz. Peygamber’in de kendi havzına gelecek ümmetinin diğer peygamberlerinkinden fazla olacağını haber veren rivâyetler bulunmaktadır.⁴³

8. Irkçılık Yapmak

Cübeyr b. Mut'im'in (ra) (ö. 59/678) rivayet ettiği hadiste Resûlullah, “Asabiyet davasına çağırın bizden değildir. Asabiyet davası uğruna savaşın bizden değildir. Asabiyet davası uğruna ölen bizden değildir” buyurdu.⁴⁴

Sarmak, kuşatmak ve yakınlarını korumada aşırı gitmek anlamlarına gelen asabiyet, terim olarak aralarında soy birliği veya başka sebeplerle yakınlık bulunanların muhaliflerine karşı birlikte hareket etmelerini sağlayan

42 Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, 30/50 (No. 18126); Tirmizî, “Fiten” 72 (No. 2259).

43 Mustafa Ertürk, “Havz-ı Kevser”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1997), 16/546-548; Unutmaz, *Temel Hadis Kaynaklarında “Bizden Değildir” Formatıyla Gelen Hadisler*, 119-120.

44 Ebû Dâvûd, “Edeb” 111 (No. 5121).

dayanışma duygusu ve ruhu demektir. Cahiliye döneminde bir kabilenin ya da kabileden birinin başka bir kabile tarafından hangi sebeple olursa olsun saldırıya uğramasını engelleyen veya herhangi bir saldırının meydana gelmesi halinde bunun doğuracağı maddi ve manevi zararın telafi edilmesinde en etkili faktör asabiyet idi. Asabiyetin siyasî ve hukukî alanlardaki otorite boşluğunu doldurmak can, mal, ırz ve namus güvenliği sağlamak gibi olumlu tarafları yanında aile, aşiret, kabile ve benzeri toplulukların hak ve menfaatlerine tecavüzde bulunmak gibi olumsuz yönleri de vardı.⁴⁵

Asabiyet, daha çok ırkçılık anlamında kullanılmaktadır. Ancak bununla sadece ırkî, gayret değil, insanın haksız dahi olsa kendi yandaşı, tanıdığı, yakını veya akrabası için ölümüne mücadele etmesi kastedilmiştir. Dolayısıyla tarafgirlik, fanatizm, taassub, körü körüne bağlılık gibi manalar da verilebilir.⁴⁶ Kendi arzusu için ve kendi nefesine gazap edip öfkelenerek savaşırsa manasında kullanılmıştır. Kavmi adına ve kendi heva ve arzusu adına asabiyeti için savaşır demektir.⁴⁷ İnsanları asabiyet için bir araya toplanmaya çağıran kişi zalime yardım etmiş olur. “Bizden değildir” yani bizim sünnet ehlimizden değildir.⁴⁸

9. Aldatmak

Müslim'in tahrir ettiği bir rivâyette şöyle nakledilmiştir: “Resûlullah pazarda bir buğday sergisine uğradı. Elini buğday yığınının içine daldırdı, parmakları ıslandı. Bunun üzerine satıcıya: Ey zâhîreci! Bu ıslaklık nedir? buyurdu. Adam: Ey Allah'ın Resûlü! Yağmur ıslattı, dedi. Resûl-i Ekrem: “İnsanların görüp aldanmaması için o ıslak kısmı üste çıkarsaydın ya! Kim bizi aldatırsa, bizden değildir” buyurdu.⁴⁹

İslâm dininde her ne suretle olursa olsun hile yapmak ve insanları aldatmak kesinlikle yasaklanmıştır. Allah Resûlü'nün “Bize silah çeken bizden değildir” yani bizim yolumuz, tavrımız ve inancımız üzere değildir buyurduktan sonra aynı üslub ile “Bizi aldatan da bizden değildir” buyurmuş olması son derece dikkat çekicidir. Müslümana silah çeken neticede onun canına kasdediyor ise, hile bir müslümanı aldatan da müslümanın malına kasdediyor demektir. Binaenaleyh bu iki fiil ancak müslüman olmayanların yapabileceği bir davranıştır. Çünkü müslümanın canı da malı da bir başka müslümana haramdır. Ayıbı gizleyip göstermemek

45 Heyet, *Dini Kavramlar Sözlüğü* (Ankara: DİB. Yayınları, 2010), 32.

46 İbnü'l-Esîr, *Câmi'u'l-usûl*, 15/635.

47 Nevevî, *el-Minhâc*, 12/239.

48 Münâvî, *Fezû'l-kadîr şerhu'l-Câmi'î's-sağîr* (Mısır: Mektebetu't-ticâriyyeti'l-kübrâ, 1937/1356), 5/492.

49 Müslim, “İmân” 164 (No. 102); Tirmizî, “Büyu” 74 (No. 1315).

ve söylememek demek olan hilekârlığın bir şekli hadisin ikinci rivayetinde dikkatlerimize sunulmuştur. Malın kötüsünü altına veya tezgâhın arka kısmına koymak, süte su katmak, yüksek kaliteli mala düşük kalitelisini karıştırmak, para veya kıymetli kâğıtların sahtesini yapmak ve müşteriyi aldatacak her türlü sahtecilik, “Bizi aldatan bizden değildir” hadis-i şerifinin tehdidine muhataptır. Günümüzde milletler arası sahtekârlıklar, büyük ihâle yolsuzlukları göz önüne getirilirse, Onun konuya gösterdiği hassâsiyet ve getirdiği ağır tehdidin ne kadar yerinde ve haklı olduğu kolaylıkla anlaşılır.⁵⁰

Hadisteki “Bizden değildir” ifadesini, bizim yolumuz ve gidişatımız üzere değildir şeklinde yorumlayan Hattâbî (öl. 388/998), Hz. Peygamber bununla başkalarına hile yapan ve aldatan kimse “bana uymayı ve sünnetime sarılmayı terk etmiştir” demek istemiştir der. Aynı ifadeyi bazı âlimlerin, “böyle davranan kimse müslüman değildir” şeklinde yorumladıklarını da bildiren Hattâbî, bu yorumun doğru olmadığını ifade etmiştir.⁵¹

10. Emanet Adına Yemin Etmek

Büreyde’den (ra) rivayet edildiğine göre Resûlullah şöyle buyurdu: “Emanet adına yemin eden kimse bizden değildir.”⁵²

Rivayetdeki “emânet” ile namaz, oruç gibi farzların kastedildiği ifade edilmiştir. Nefse de hamledildiği zikredilmiştir.⁵³ Yeminde meşru olan, Allah’ın ismi veya sıfatları üzerine yemin edilmesidir. Emânet ise Allah’ın ismi veya sıfatı değildir. Dolayısıyla emânet adına yemin, meşru olan yemin kalıbına girmemektedir. Allah’ın emirleri ile isim ve sıfatları Allah’ın zatına mahsustur. Ama emirleri daha çok kullarını ilgilendirmektedir. Hz. Peygamber’in bu konuda getirdiği yasakların önemli bir kısmı, tevhidi korumak ve mevcut geleneği islah etmek amacına matuftu. Bunun belli bir zihniyet yapılanması sağladığı gözden ırak tutulamaz. Bu durumda hadiste geçen “bizden değildir” ifadesini, küfre girmiş olur manasına hamletmek yanlış olur. İslâm uleması da hadise bu manayı vermemiştir. Bu türlü yeminleri mekruh saymışlardır. Dolayısıyla bu ifadelerin İslâmî adâb ve ahlâk ile ilişkilendirilmesi gerekir. Bir müminin,

50 M. Yaşar Kandemir vd., *Riyâzü’s-sâlihîn Peygamberimizden Hayat Ölçüleri* (İstanbul: Erkam Yayınları, 2013), 6/751-752.

51 İbnü’l-Esir, *Câmi’u’l-usûl*, 2/219; Ayrıca bk. İbn Hübeyre, *el-İfsâh ‘an me’ani’s-sihâh*, thk: Fuad Andulmun’im Ahmed, (yy; Dâru’l-vatan, 1996/1417), 8/94; Nevevî, *el-Minhâc*, 2/109.

52 Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, 38/82 (No. 22980); Ebû Dâvûd, “Eymân” 6 (No. 3253).

53 Emîr es-San’ânî, *et-Tenvîr şerhu’l-Câmi’i’s-sağîr*, thk. Muhammed İshak Muhammed İbrâhîm, (Riyad: Mektebetu Dâru’s-selâm, 2011/1432), 10/208.

bütün davranışlarında ve sözlerinde ölçülü ve dikkatli olması, her sözünü ölçüp biçerek söylemesi gerektiği bağlamında konuya yaklaşılmaması gerekir.⁵⁴ Şerhlerde “Bizim yolumuzda olmayıp başkalarına benzemiş demektir” şeklinde değerlendirilmiştir.⁵⁵

11. Gasp Yağmacılık

Câbir b. Abdullah (ra) (ö. 78/697) şu hadisi rivâyet etmiştir: Resûlullah “Kim zorla başka bir kişinin malını alırsa had cezası yoktur. Kim açıktan bir malı zorla alırsa bizden değildir” buyurdu.⁵⁶

Sözlükte “bir kimseye üstün gelmek, bir şeyi zorla almak” anlamına gelen gasp, başkasına ait bir malı sahibinin veya yetkilisinin izni olmaksızın zor kullanarak almak anlamına gelir. Dinlerin ve hukukun korumayı ilke edindiği beş temel değerden biri olan mülkiyet hakkı, İslâm dininde kutsal kabul edilmiş, hırsızlık ve gasp gibi mala yönelik tecavüzler şiddetle yasaklanmıştır. Gasbın biri dünyevî diğeri uhrevî olmak üzere iki hükmü bulunmaktadır. Gasp bir ta'zîr suçu sayıldığı için doğurduğu cezaî sorumluluk devlet başkanının veya hâkimin takdirine bırakılmıştır. Gasp filinin doğurduğu hukukî sorumluluk, esas itibarıyla gasbedilen malın mevcutsa iade, zayi olmuş veya bir eksilme meydana gelmişse tazmin edilmesidir. Bu iade ve tazmin gasbedilen malda, ziyadelerde ve menfaatlerde farklı hükümlere bağlanmıştır. Gasb eylemini gerçekleştiren kişi, bilerek günah işlediğinden ahiret cezasını hak etmiştir.⁵⁷

Hizmet Ömer bir kölenin efendisinin eşine ait malı çalmasından dolayı hırsızlık suçu cezası uygulamamıştır. Benzer rivayetler, başka sahâbîlerden rivayet olunmuştur. Çalınan bir maldan dolayı had cezası gerekmesi için malın mutlaka muhrez yani koruma altına alınmış olması gerekir.⁵⁸

54 İbnü'l-Esîr, *Câmi'u'l-usûl*, 19/321-322.

55 Beyzâvî, *Tuhfetu'l-ibrâr*, (Kuveyt: Vizâretu'l-evkâf ve's-şuûni'l-İslâmiyye, 2012/1433), 2/441; Azimâbâdî, *Avnu'l-ma'bûd*, (Beyrut: Dâru'l-kütübî'l-ilmîyye, 1415/), 9/57.

56 Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, 23/303 (No. 15070); Ebû Dâvûd, “Hudûd” 13 (No. 4391).

57 Heyet, *Dini Kavramlar Sözlüğü*, 200; Mehmet Akif Aydın, “Gasp”, Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi (İstanbul: TDV. Yayınları, 1996), 13/387-392.

58 İbnü'l-Esîr el-Cezerî, *Câmi'u'l-usûl*, 5/592.

12. Kadın-koca, Efendi-köle Arasını Açmak

Ebû Hureyre'den rivayet edildiğine göre Resûlullah şöyle buyurdu: "Kim, bir adamın karısını veya kölesini ayartıp aldatırsa bizden değildir."⁵⁹

Hadis, ahlâkî sahada bir kandırma ve aldatmadan bahsetmekte, onun da aynı yasak içinde olduğunu göstermektedir.⁶⁰ Buradaki "Bizden değildir" yani "Bizim yolumuzda değildir, bizim ahkâmımızla amel etmemiştir" anlamındadır.⁶¹

Hz. Peygamber, herhangi bir kişinin karısını veya erkek olsun kadın olsun kölesini ayartıp aldatarak, eşinden ayrılmasını veya efendisinden uzaklaşmasını sağlamaya çalışanları da "Bizden değildir!" diye korkutmuş ve onları müslüman toplumun yaşayış ve gödişâtından dışlamıştır. Yine günümüzde yaşanan bu tür aldatmalara dayalı âile fâciaları dikkate alınca, Hz. Peygamber'in bu kesin tehdid ve tavrının toplumun huzuru için ne kadar gerekli olduğu anlaşılmalıdır. Bir başkasının memurunu, işçisini, ustasını, elemanını ayartmak da hiç kuşkusuz bu yasak çerçevesindedir.⁶²

13. Ok Atmayı Unutmak

Ukbe b. Âmir'den rivayet edildiğine göre Resûlullah şöyle buyurdu: "Kim atıcılık öğrenir de sonra onu terkederse bizden değildir (veya muhakkak isyan etmiştir)."⁶³

Resûlullah, hem savaş gücünü arttırmak, hem de boş vakitleri değerlendirmek üzere gençlerin okçuluk sporuyla meşgul olmalarını ve kendi aralarında yarışmalar düzenlemelerini teşvik etmiştir.⁶⁴

Resûlullah'ın Yüce Allah'ın "Onlar için gücünüz yettiği kadar güç hazırlayın"⁶⁵ buyruğunun tefsiri ile ilgili olarak "Haberiniz olsun şüphesiz güç ok atmaktır" buyruğunu üç defa tekrarlaması ayetin tefsiri hususunda açık bir ifadedir. Gerek bu hadiste gerek bu manadaki diğer hadislerde ok atmanın, ok atma yarışı yapmanın ve Allah yolunda cihad niyeti ile buna gereken itina

59 Ebû Dâvûd, "Edeb" 126 (No. 5170).

60 Bk. Beyzâvî, *Tuhfetü'l-ibrâr*, 2/379.

61 Münâvî, *Fezû'l-kadîr şerhu'l-Câmi 'î's-sagîr*, (Beyrut: Dâru'l-kütübi'l-ilmîyye, 1994/1415), 6/159.

62 Kandemir vd., *Riyâzü's-sâlihîn*, 6/757.

63 Müslim, "İmâre" 169 (No. 1919). Ayrıca bk. Ebû Dâvûd, Cihâd 23 (No. 2513); İbn Mâce, Cihâd 19 (No. 2814).

64 Vecdi Akyüz, "Asr-ı Saadet'te Spor", *Bütün Yönleriyle Asr-ı Saadet'te İslâm* (İstanbul: Ensar Neşriyat, 2007), 4/378.

65 Enfâl, 8/60.

göstermenin fazileti söz konusu edilmektedir. Maksat savaş için gerekli eğitimi yapmak, bu alanda maharet kazanmak ve bu hususta vücud azalarını eğitmektir. Mezkûr hadise göre ok atmayı unutmak oldukça büyük ve ağır bir tehdittir. Onu mazeretsiz olarak terk eden kişi için ağır derecede bir mekruhtur.⁶⁶

Hadis, atıcılığı öğrendikten sonra ihmal ederek unutmanın şiddetle mekruh olduğuna delalet etmektedir. Bundan yalnız özürhümler müstesnadır. Yani bedeni bir arıza veya hastalık gibi özürden dolayı vaktiyle öğrendiği atış ve diğer talimleri unutan kimse muaheze olunmaz. Özürsüz terk edenlerse “Bizden değildir” denilmek suretiyle muahezeye şayan görülmüşlerdir. Bu minvaldeki hadislerde geçen “Bizden değildir” cümlesi “O bizim yolumuzda değildir; bizim emrimizle amel etmiş sayılmaz” manasına gelmektedir. Hadisteki mezkûr rivayetteki “^ك” edatı terahi yani gecikme bildirirse de buradaki gecikme zaman itibariyle değil sadece rütbedir yani atışı öğrenen bir kimse zaman gecikmeden onu unuttur veya bırakırsa yine sünneti terk etmiş olur.⁶⁷

14. Büyüklere Saygı Küçüklere Merhamet Göstermek

Amr b. Şuayb'ın babası aracılığı ile dedesinden rivâyet ettiğine göre Resûlullah şöyle buyurdu: “Küçüklerimize merhamet etmeyen, büyüklerimizin (büyüklük) şerefini tanımayan bizden değildir.”⁶⁸

Yani bizim yolumuzda değildir. “Küçük-büyük tanımayanlar bizden değildir” diye de tercüme edilmesi mümkün görülen hadis, “küçüğe sevgi, büyüğe saygı” göstermek gerektiğini, bunun müslümanların temel ahlâkî niteliği olduğunu tesbit ve ilân etmektedir. Müslüman tavrı, küçüğe sevgi, büyüğe saygıdır. Böyle davranmayanlar, müslüman tavrına sahip değildirler. Hadis “büyüklerin şerefini”, bir başka rivâyete göre, “büyüklerin hakkını” gözetmek gerektiğini belirten yönüyle burada zikredilmiştir. Günlük beşerî ilişkilerin her birinin dinî bir temele dayalı olduğu unutulmamalıdır. Dinî duyguların kuvvetlendirilmesi, insanlar arasındaki ilişkilerin düzelmesi ve seviye kazanması demek olacaktır.⁶⁹

66 Nevevî, *el-Minhâc*, 13/64-65.

67 Davudoğlu, *Sahîh-i Müslim Tercüme ve Şerhi*, 5/3914-3915.

68 Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, 11/345 (No. 6733); Humeydî, *el-Müsned*, 1/500 (No. 597); Ebû Dâvûd, *Edeb* 65 (No. 4943); Tirmizî, “Birr” 15 (No. 1919).

69 Kandemir vd., *Riyâzû's-sâlihîn*, 2/676.

15. Başka Birinin Babası Olduğunu Söylemek

Ebû Zer (ra) (ö. 32/653) Resûlullah'ın "Bile bile başkasının oğlu olduğunu iddia eden hiçbir adam yoktur ki, küfretmiş olmasın. Her kim kendine ait olmayan bir şeyi iddia ederse, o kimse bizden değildir. O, cehennemde oturacağı yere hazır olsun. Her kim de bir kimseyi kâfir olmadığı halde kâfir diye çağırır veya Allah'ın düşmanı olmadığı halde ona Allah'ın düşmanı derse, sözü kendi aleyhine döner."⁷⁰

Nebinin kendisinin babasından başkasından olduğunu iddia eden kimse hakkında "Onun babası olmadığını iddia ederse kâfir olur buyruğuna gelince bununla ilgili iki yorum yapılmıştır:

1. Böyle bir hüküm bunu helal kabul eden kimse hakkındadır.

2. O nimeti, iyiliği Allah'ın hakkını ve babasının hakkını inkâr etmiş birisi demektir. Yoksa burada kastedilen kişiyi dinin dışına çıkartan küfür değildir. Babasından başkasından olduğunu iddia etmek ise, nesebinin başkasından olduğunu söyleyip onu baba edinmek demektir.⁷¹

Mezkûr hadiste üç konu ele alınmaktadır. Bu konuların her üçü de aslı esası bulunmayan ve tamamen yalandan ibaret olan şeyleri, şahsî menfaat uğruna, doğruymuş gibi iddia etmekten ibarettir. Bunlardan birincisi, öz babası olmayan birinin mirasına konmak gibi bazı çıkar hesaplarıyla, kendi babasını görmezden gelerek o yabancı adama babam demektir. Dinin bu çirkin davranışı yasakladığını ve haram kıldığını bile bile bunun günah olmadığını söyleyen kimse, Resûl-i Ekrem'in belirttiğine göre dinden çıkar. Hz. Peygamber müslümanları bu hareketlerden sakındırmak için ağır ifadeler kullanmıştır. Hadisteki ikinci yasak, kendisine ait olmayan bir şeye, "Bu benimdir, benim hakkımdır" diye sahip çıkmaktır. Böyle bir hareket, bir başka kimsenin hakkına tecâvüz olduğu için kesinlikle haramdır. Hadisteki üçüncü yasak, kâfir olmayan birine kâfir veya Allah düşmanı diye hakaret etmektir. Bir kimseye kâfir demek, insana büyük bir sorumluluk yükleyen pek ağır bir sözdür. Kendisi bu şekilde suçlanan kimse şayet öyle değilse, bu sözün onu söyleyene geri döneceği ve onun kâfir olacağı unutulmamalıdır.⁷²

70 Buhârî, "Menâkıb" 5 (No. 3508); Müslim, "İmân" 112.

71 Nevevî, *el-Minhâc*, 2/50.

72 Kandemir vd., *Riyâzü's-sâlihîn*, 7/521-523.

16. Nesebi Korumak

İbn Abbas (ra) (ö. 68/687) Resûlullah'ın şöyle buyurduğunu ifade etmiştir: "Hamile kadınla ilişkiye giren bizden değildir."⁷³

Hadiste kişinin nikâhlı olan eşi değil, savaşta esir düşen hamile kadınla ilişkide bulunulması yasaklanmıştır.⁷⁴ Neseb, bütün insanlığın korunmasını istediği yaratılıştan gelen bir bağıdır. İnsanın yaşamasına elverişli hiçbir bölgede kendisinin, babasına ve dedesine nispet edilmesini sevmeyen, bu nisbete dil uzatılmasını hoş gören kimse bulunmaz. Nesepte bulunan aşağılık sebebiyle ya da bir yarar elde etme ya da bir zarar savma gibi bir amaçla arızî olarak bu genel hüküm dışına çıkan istisnalar olabilir. Yine bütün insanlar kendisine nispet edilen çocukları olmasını ve kendisinden sonra onların yerini doldurmasını severler ve bunu elde etmek için son derece gayret gösterirler. Bütün insanların böyle bir duygu üzerinde birleşmeleri tesadüf değildir; bu ancak onlarda cibilli olan bir özelliğin sonucudur. Allah Teâlâ'nın göndermiş olduğu şeriatların temelinde cibilli mahiyet arzeden, uğruna münakaşaların olduğu, meşakkatlerin göğüslendiği bu maksatların korunması ve her hakkın sahibine verilmesi, zulüm ve haksızlıkların yasaklanması ilkesi yatar.⁷⁵

17. Bıyıkları Kısaltmamak

Zeyd b. Erkam'dan (ra) (ö. 68/688) rivayet edildiğine göre Allah Resûlü şöyle buyurdu: "Bıyıklarını kısaltmayan bizden değildir."⁷⁶

"Bizden değildir" şeklinde nakledilen rivayetler yasaklanan hususlardan alıkoymak, onu yapmaya engel olmak manasındadır.⁷⁷ Bunu helal sayarsa sünnet ehlimizden değildir.⁷⁸ Hadiste geçen "Bizden değildir" ifadesi, müslüman değildir anlamına gelmez. Sakal ve bıyık dinî bir mesele değildir, dolayısıyla sevaba ve günaha da konu teşkil etmezler. Bu ifade, o gün var olan diğer din mensuplarıyla müslümanlar arasındaki farkın, bir emarenin gereğine işaret etmektedir. Günümüzde bile aynı cemaat, tarikat, dernek ve siyasal örgüt mensuplarının kılık kıyafet bakımından da olsa diğer insanlardan farklı ve kendilerine özgü bazı

73 Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, 4/162 (No. 2318).

74 Münâvî, *Feyzu'l-kadir*, 5/496.

75 Dihlevî, *İslâm Düşünce Rehberi*, 2/366.

76 İbn Hibbân, *el-Müsnedü's-sahih*, thk. Şuayb el-Arnâût, (Beyrut: Müessesetu'r-risâle, 1993/1414), "Zîne ve't-tetayyub", (No: 5477).

77 Etiyobî, *Şerhu Süneni Nesâî*, 32/84.

78 Aynî, *Şerhu Süneni Ebî Dâvûd*, thk. Ebü'l-Münzir Hâlid b. İbrâhîm el-Mısrî, (Riyad: Mektebetu'r-Rüşd, 1999/1999), 6/57.

işaretleri vardır.⁷⁹

18. Cenazenin Önüne Geçmek

Abdullah b. Mes'ûd rivâyet etmiştir: Resûlullah'a cenazenin arkasından yürümeyi sorduk şöyle dedi: "Kısa ve seri adımlarla yürüyün. Eğer iyi bir kişi ise bir an önce yerine ulaştırmış olursunuz. Kötü birisi ise ancak cehennem ehli baştan savulur. Şüpheli yok ki cenaze tabii değil metbudur (ardınca yürünür). Cenazenin önüne geçen bizden değildir" buyurdu.⁸⁰

Cenazenin vakar ve itidalle ama hızlı adımlarla mezara götürülmesi gerekir. Ancak bu sırada tabutun sarsılıp sallanmamasına ve cesedin hırpalanmamasına da özen gösterilmelidir.⁸¹

Süfyan es Sevrî (ö. 161/778) cenazeyi takip etmekle ilgili rivayetlerin genellikle "ليس معها", azda olsa "ليس منا" lafzıyla rivâyet edildiğini belirtir. O, bu ifadelerden "ليس منا" (bizden değildir) sözünün Resûlullah'a ait olamayacağını değil Abdullah b. Mes'ûd'a ait olabileceğini söyler. Mezkûr lafızlardan sadece "ليس معها" lafzının Resûlullah'a ait olduğunu belirtir. Hz. Peygamber'in ölen kişiye saygı meselesinde "ليس منا" (bizden değildir) şeklinde bir uyarıda bulunması, diğer rivayetler dikkate alındığı zaman şiddetli bir uyarının olduğu anlaşılır. Bu konuda "ليس منا" (bizden değildir) metniyle gelen rivayetler harfin yanlış yazılmasından ya da râvinin tasarrufundan kaynaklanmış olabilir.⁸²

19. Yahudi ve Hristiyanlara Benzemek

Tirmizî'de şu hadis rivâyet edilmiştir: Resûlullah "Bizden başkalarına benzemeye çalışanlar bizden değildir. Yahudi ve Hristiyanlara benzemeyin. Çünkü Yahudilerin selamlaşmaları parmak işaretiyledir. Hristiyanların selamlaşmaları ise el ile işaret etmekten ibarettir" buyurdu. Tirmizî, 'bu hadisin senedi zayıftır. İbn Mübarek bu hadisi İbn Lehi'a'dan merfu olmaksızın rivâyet etmiştir" dedi.⁸³

Kâfir veya başka din mensuplarının inanç, kültür ve değerlerine benzeme,

79 İbnü'l-Esîr, *Câmi'u'l-usûl*, 7/522.

80 Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, 7/54 (No. 3939).

81 İbnü'l-Esîr, *Câmi'u'l-usûl*, 17/767.

82 İbn Abdilber, *et-Temhid limâ fi'l-Muvaḥḥa' mine'l-me'ânî ve'l-esânîd*, thk. Mustafa b. Ahmed el-Alevî, Muhammed Abdulkebir el-Bekrî, (Mağrib: Vizâre Umûmu'l-evkâf ve's-şuûni'l-İslâmiyye, 1967/1387), 12/99-100; Unutmaz, *Temel Hadis Kaynaklarında "Bizden Değildir"* Formatıyla Gelen Hadisler, 154-155.

83 Tirmizî, "İsti'zân ve'l-adâb" 7 (No. 2695).

içselleştirme dinimizde önemli bir konudur. Benzeme meselesini dinî sembollerle ilgili olarak sadece inanç konularına indirgememek gerekir. Belki sadece bu konuda dikkatli olunması gerektiği, başkalarını uyarmak gerekiyorsa özellikle bu konularla ilgili olması gerektiği söylenebilir. Fakat benzeme olgusu bununla sınırlı değildir. Buradaki benzeme inançla ilgilidir ve dahi küfürdür. Ama her benzemenin küfürle sonuçlanması düşünülemez. Mesele sadece fetva meselesi değildir, bir zihniyet ve kimlik meselesidir.⁸⁴

20. Erkeklerin Kadınlara Kadınların Erkeklerle Benzemesi

Ahmed b. Hanbel'in *Müsned*'inde geçen bir hadiste Hüzeyli'den bir kişi şöyle dedi: "Abdullah b. Amr b. As'ı haremde Hil bölgesinde gördüm. Biz de orada olduğumuz sırada Ümmü Saîd binti Ebî Cehl okunu kuşanmış adam gibi yürüyordu. Abdullah b. Amr: "Bu kadın kimdir?" diye sordu. Ümmü Saîd binti Ebî Cehl olduğunu söyledim. Abdullah b. Amr: Resûlullah'ın "Kadınlardan kim erkeklere benzerse, erkeklerden kim de kadınlara benzerse bizden değildir" buyurduğunu işittim dedi."⁸⁵

Allah varlıkları çift olarak yaratmış olup bunlardan biri erkek diğeri de dişidir. Kadın ve erkeğin fitrî özellikleri vardır. Her bir cins kendine özgü davranışı, tabiatı, elbisesi gibi hususiyetleriyle diğerinden farklılık göstermektedir. Hadiste bir cinsin diğeri bir cinsten farklılık göstermeyecek kadar benzer davranışlar göstermesi ya da aynı elbiseler giymesi yasaklanmıştır.

Tespit edilebildiği kadarıyla konuyla ilgili hadisler yukarıdaki şekilde tasnif edilmiştir. Burada çalışmanın isnad zinciri hakkında şu bilgilere yer vermenin önemli olduğu düşünülmüştür. Baş tarafta zikri geçen çalışmada, bu hadislerin temel hadis kaynakları olarak kabul edilen *Kütüb-i Tis'a*'da 24 sahâbi, 2 tabii'den gelen 144 rivayetin senedinde 261 râvi adının geçtiği tespit edilmiştir. "Bizden değildir" cümlesiyle rivâyet edilen hadislerden, cenazeyi takip etme, kaderi inkâr etme, Yahudi ve Hıristiyanlara benzeme, erkeklerle kadınların birbirine benzemesi konularında gelen rivayetler zayıf isnatla nakledilmiştir. Ancak aynı manada olmak üzere "bizden değildir" lafzının geçmediği sahih rivayetlerin de nakledildiği belirtilmiştir.⁸⁶

84 Yavuz Köktaş, *Tüm Yönleriyle Ahlâk Hadisleri I* (Ankara: STS. Yayınları, 2014), 307-308.

85 Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, 11/461 (No. 6875)

86 Unutmaz, *Temel Hadis Kaynaklarında "Bizden Değildir"* Formatıyla Gelen Hadisler, 194.

Sonuç

Allah Teâlâ kullarına Peygamberler ve kitaplar göndermiştir. Peygamberler, içerisinde yaşamış oldukları topluma bazı uyarılarda buldukları gibi bazı şeyleri de müjdelemişlerdir. Âlimler son Peygamber Hz. Muhammed'e söz fiil, takrir ve ahlâkî ile fizikî vasıf olarak izafe edilen hadislerin ifade ettiği anlam üzerinde hassasiyetle durmuşlar, bu konuda çeşitli açılardan çalışmalar yapmışlardır. Çünkü hadisler üzerine hüküm bina edilmiş, usûl ve esaslar buna göre ortaya çıkarılmıştır.

Allah Resûlu ümmetine bazı davranışların kötü olduğunu ifade ederek onları bu türden fiillere karşı uyarmak amacıyla "bizden değildir" şeklinde bir anlatım tarzı kullanmıştır. "Bizden değildir" ifadesi, "Bizim sünnetimizden, yolumuzdan, edebimizden, ahlâkımızdan değildir" şeklinde te'vil edilmiştir. Böylece bahis mevzu davranışların müslümanlara yakışmayacağı, dolayısıyla bunlardan uzak durmak gerektiği anlatılmıştır. Resûlullah'ın herhangi bir konudaki emrinden inatla yüz çeviren, aldatma, gasb ve müslümanlara karşı silah kullanma gibi haram kılınmış fiilleri helal kabul edenler için bu tabire lafız anlamıyla 'Müslümanlardan değildir' anlamı verilmiştir.

"Bizden değildir" şeklindeki anlatım tarzının genellikle vitir namazı kılmamak gibi ibadet, kaderi inkâr etmek gibi itikâd ve gasb, aldatma gibi toplumsal düzen ile ilintili konu başlıklarına dair rivayetlerde kullanıldığı söylenebilir. Hz. Peygamber'in, sünnetinden yüz çevirme, kaderi inkâr etme, kadere isyan etme, ırkçılık yapma, gasp, aldatma, Yahudi ve Hristiyanlara benzeme gibi yirmi başlık altında tespit edilen itikâdî, amelî ve toplumsal hayat hakkında mezkûr ifadeyi kullandığı tespit edilmiştir. O "Bizden değildir" tabirini müslümanların bu gibi durumlara düşmemesi ve bu hatalara maruz kalmamaları gerektiğini hissettirmek üzere onların zihinlerinde etkili bir uyarı ifadesi olarak "Bizden değildir" şeklinde kullanmıştır. Nihayetinde Allah Resûlünün farklı ifade biçimlerinin bu şekilde bütüncül bir bakış açısıyla ortaya konulmasının önemli düşünülmüştür. Çünkü buna benzer ifadelerin bir araya getirilerek anlam bütünlüğünün ortaya konulması, bağlamın ifade edilmesi ve nebevî tabirlerin maksad ve muradını açıklama potansiyeline sahip olması bakımından ilmi çalışmalar alanında son derece önemlidir.

Kaynakça

- Ahmed b. Hanbel**, Ebû Abdillâh Ahmed b. Muhammed b. Hanbel eş-Şeybânî. *el-Müsned*. thk. Şuayb el-Arnaût, Adil Mürşit vd., Beyrut: Müessesetu'r-risâle, 2001/1421.
- Akyüz**, Vecdi. "Asr-ı Saadet'te Spor", *Bütün Yönleriyle Asr-ı Saadet'te İslâm*. İstanbul: Ensar Neşriyat, 2007.
- Aydın**, Mehmet Akif. "Gasp", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 13/387-392. İstanbul: TDV. Yayınları, 1996.
- Aynî**, Ebû Muhammed (Ebü's-Senâ) Bedrüddîn Mahmûd b. Ahmed b. Mûsâ b. Ahmed. *Umdetu'l-kârî fi şerhi Sahihi'l-kârî*. Beyrut: Dâru ihyâi't-turâsi'l-Arabî, ts.
- Şerhu Süneni Ebî Dâvûd*. thk. Ebü'l-Münzir Hâlid b. İbrâhîm el-Mısri, Riyad: Mektebetu'r-Rüşd, 1420/1999.
- Azîmâbâdî**, Ebü't-Tayyib Muhammed Şemsü'l-Hak b. Emîr Ali ed-Diyânüvî. *Avnu'l-ma'bûd*. Beyrut: Dâru'l-kütübi'l-ilmîyye, 1415.
- Beyzâvî**, Nâsîrüddîn Ebû Saîd (Ebû Muhammed) Abdullâh b. Ömer b. Muhammed. *Tuhfetu'l-ibrâr*. Kuveyt: Vizâretu'l-evkâf ve's-şuûni'l-İslâmiyye, 1433/2012.
- Buhârî**, Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmâîl b. İbrâhîm el-Cu'fi. *el-Câmi'u'l-müsnedü's-sahîhu'l-muhtasar min umûri Resûlillâhi sallallahü 'aleyhi ve sellem ve sünenihî ve eyyâmih*. thk. Şu'ayb Arnaût vd., Beyrut: er-Risâletu'l-âlemiyye, 1432/2011.
- Çakan**, İsmail Lütfi. *Hadis Edebiyatı*. İstanbul: İFAV, 2008.
- Çelik**, Ali. "Asr-ı Saadet'te Halk İnançları", *Bütün Yönleriyle Asrı Saadet'te İslâm*. İstanbul: Ensar Neşriyat, 2007.
- Davudoğlu**, Ahmed. *Sahîh-i Müslim Tercüme ve Şerhi*. İstanbul: Işık Yayınları, 2013.
- Dihlevî**, Şah Veliyyullah. *İslâm Düşünce Rehberi*, çev. Mehmet Erdoğan, Ankara: İmaj Baskı, 2003.
- Dihlevî**. *Hüccetullâhi'l-bâliğâ*. thk. Seyyid Sâbık, Beyrut: Dâru'l-Cil, 2005/1426.
- Ebû Dâvûd**, Süleymân b. el-Eş'as b. İshâk es-Sicistânî el-Ezdî. *Sünen*, thk. Muhammed Muhyiddîn Abdulhamîd, Beyrut: el-Mektebetu'l-asriyye, ts.
- Ertürk**, Mustafa. "Havz-ı Kevser", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 16/546-548. İstanbul: TDV Yayınları, 1997.

- Görmez**, Mehmet. "Tergîb ve Terhîb". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, 40/508-509. İstanbul: TDV. Yayınları, 2011.
- Günenç**, Halil. *Büyük Şafî İlmihali*. İstanbul: Yasin Yayınevi, ts.
- Heyet**. *Dinî Kavramlar Sözlüğü*. Ankara: DİB. Yayınları, 2010.
- Heyet**. *Hadislerle İslâm*. Ankara: DİB. Yayınları, 2013.
- Humeydî**, Ebû Bekr Abdullah b. ez-Zübeyr b. İsâ el-Kureşî. *el-Müsned*. thk. Hasan Selîm Esed ed-Dârânî, Dımeşk: Dâru's-Saka, 1996.
- İbn Abdilberr**, Ebû Ömer Cemâlüddîn Yûsuf b. Abdillâh b. Muhammed b. Abdilberr en-Nemerî. *et-Temhîd limâ fi'l-Muvaḥḩa' mine'l-me'ânî ve'l-esânîd*, thk. Mustafa b. Ahmed el-Alevî, Muhammed Abdulkebîr el-Bekrî, Mağrib: Vizâre Umûmu'l-evkâf ve's-şu'ûni'l-İslâmiyye, 1387.
- İbn Hacer**, Ebû'l-Fazl Şihâbüddîn Ahmed b. Alî b. Hacer b. Muhammed el-Askalânî. *Fethu'l-bârî bi şerhi Sahîhi'l-Buhârî*. thk. Abdülazîz b. Abdullah b. Bâz, Beyrut: Dâru'l-ma'rife, 1379.
- İbn Hibbân**, Ebû Hâtîm Muhammed b. Ahmed el-Büstî. *el-Müsnedü's-sahîh*. thk. Şuayb el-Arnâût, Beyrut: Müessesetu'r-risâle, 1993/1414.
- İbn Mâce**, Ebû Abdillâh Muhammed b. Yezîd el-Kazvîni. *es-Sünen*. thk. Şuayb Arnaut vd., Dâru'r-risâleti'l-alemiyye, 2009/1430.
- İbnü'l-Esîr**. *Câmi'u'l-usûl*. Tercüme ve şerh: S. Kemal Sandıkçı-Muhsin Koçak, İstanbul: Ensar Neşriyat, 2008.
- İbnü'l-Mülakkın**, Ebû Hafs Sirâcüddîn Ömer b. Alî b. Ahmed el-Ensârî el-Misrî. *et-Tavdîh li şerhi'l-Câmi'i's-Sahîh*. thk. Dâru'l-felâh li'l-bahsi'l-ilmî, Dımaşk: Dâru'n-nevâdir, 1429/2008.
- Kâdî İyâz**, Ebû'l-Fazl İyâz b. Mûsâ b. İyâz el-Yahsubî. *İkmâlü'l-Mu'lim bi-fevâ'id (fi şerhi Şahîh)i Müslim*. thk. Yahya İsmâîl, Mısır: Dâru'l-vefâ, 1416/1998.
- Kandemir vd.**, M. Yaşar. *Riyâzü's-sâlihîn Peygamberimizden Hayat Ölçüleri*. İstanbul: Erkam Yayınları, 2013.
- Kandemir**, Emrah. "Kütüb-i Sitte Hadislerinde Geçen 'Leyse Minnî/Minnâ' İfadeleri Üzerine Mütalaa", *Hikmet Yurdu Düşünce – Yorum Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi*, 14/14, (Temmuz – Aralık, 2021/2), ss.286-309
- Karadâvî**, Yusuf. *Sünneti Anlamada Yöntem*. çev. Bünyamin Erul, İstanbul: Nida Yayınları, 2009.
- Karaman**, Fikret. *Sünnetin Işığında Tebliğ ve Davet*. Ankara: DİB. Yayınları, 2007.
- Karaman**, Hayreddin. "Asr-ı Saadette Resûlullah'ın Davranışlarının Bağlayıcılığı",

- Bütün Yönleriyle Asr-ı Saadet'te İslâm*, İstanbul: Ensar Neşriyat, 2007.
- Keşmirî**, Muhammed Enver Şâh Hüseyinî. *Feyzu'l-bârî 'alâ Sahîhi'l-Buhârî*. thk. Muhammed Bedr, Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 2005/1426.
- Köktaş**, Yavuz. *Tüm Yönleriyle Ahlâk Hadisleri I*. Ankara: STS. Yayınları, 2014.
- Hayata Dair 40 Hadis Yorum*. İstanbul: Rağbet Yayınları, 2013.
- Mâlikî**, Muhammed b. Abdullah Ebû bekr b. el-Arabî. *el-Mesâlik fi şerhi Muvatta*. nşr. Muhammed b. el-Hüseyin es-Süleymânî, Aişe bnt. el-Hüseyin es-Süleymânî, y.y.:Dâru'l-garbi'l-İslâmî, 1428/2007.
- Mâzerî**, Ebû Abdillâh Muhammed b. Ali b. Ömer et-Temîmî es-Sıkillî. *el-Mu lim bi-fevâ`idi Müslim*. thk. Muhammed eş-Şazeli Neyfer, Tunus: ed-Dâru't-Tunusiyye, 1988.
- Münâvî**, Zeynüddîn Muhammed Abdürraûf b. Tâcil'ârifin el-Münâvî el-Haddâdî. *Feyzu'l-kadîr şerhu'l-Câmi`i's-sagîr*. Beyrut: Dâru'l-kütübi'l-ilmîyye, 1415/1994.
- Müslim**, Ebû'l-Hüseyin Müslim b. el-Haccâc el-Kuşeyrî. *Sahîhu Müslim*. thk. Ahmed Zehve-Ahmed İnâye Beyrut: Dâru'l-kitâbi'l-Arabî, 2013/1433.
- Nevevî**, Ebû Zekeriyâ Yahyâ b. Şeref b. Mürî. *el-Minhâc fi şerhi Sahîhi Müslim b. Haccâc*. Beyrut: Dâru ihyâi't-turâsil'l-Arabî, 1392.
- San'ânî**, Ebû İbrâhîm İzzüddîn Muhammed b. el-İmâm el-Mütevekkil-Alellâh İsmâîl. *et-Tenvîr şerhu'l-Câmi`i's-sagîr*. thk. Muhammed İshak Muhammed İbrâhîm, Riyad: Mektebetu Dâru's-selâm, 1432/2011.
- Şeybânî**, Yahya b. Muhammed b. Hubeyre ez-Zühli. *el-İfsâh 'an me'ani's-sihâh*. thk: Fuad Andulmun'im Ahmed, yy.; Dâru'l-vatan, 1417.
- Tirmizî**, Ebû İsâ Muhammed b. İsâ b. Sevre. *Sünenü't-Tirmizî*. thk. Beşşâr Avvâd Ma'rûf, Beyrut: Dâru'l-garbi'l-İslâmî, 1996.
- Unutmaz**, Recep. *Temel Hadis Kaynaklarında "Bizden Değildir" Formatıyla Gelen Hadisler*. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2010.
- Yardım**, Ali. *Şihâbu'l-Ahbâr Tercümesi*. İstanbul: Damla Yayınevi, 1999.